

"Als kleuters zich niet veilig voelen, zullen ze zich ook niet zo snel ontwikkelen"

Start(V)aardig: pedagogisch-didactisch handelen in de kleutersport

Om te achterhalen welke aspecten van pedagogisch-didactisch handelen buurtsportcoaches van belang achten binnen de kleutersport, zijn er in 2021 individuele interviews afgenomen. In dit artikel presenteren we de belangrijkste bevindingen die leiden tot vijf aanbevelingen voor het begeleiden van kleuters.

| **Tekst** Marck de Greeff, Wytse Walinga en Nicolette Schipper-van Veldhoven

Inleiding

Professionals in bewegen, zoals buurtsportcoaches, zien dat een toenemend aantal kinderen in de kleuterleeftijd (4-6 jaar) terecht kunnen bij een sportvereniging. Buurtsportcoaches worden gevraagd om dit aanbod goed vorm te geven. Het SIA RAAK-PRO onderzoeksproject Start(V)aardig heeft (onder andere) als doel om de buurtsportcoaches hierin te ondersteunen en ervoor te zorgen dat het beweegaanbod voor kleuters het plezier en de beweegvaardigheid verbeteren. Uitgangspunten van deze ondersteuning zijn Physical Literacy en een pedagogisch sportklimaat.

Start(V)aardig

www.allesoversport.nl/startvaardig

Physical Literacy

Letterlijk vertaald is Physical Literacy de fysieke geletterdheid. Door deze letterlijke vertaling wordt al snel gedacht dat Physical Literacy alleen om het 'fysieke' gaat. Het concept gaat naast het ontwikkelen van beweegcompetenties ook over het waarderen van bewegen en zelfvertrouwen (Koekoek, Pot, Walinga & Hilvoorde, 2019;

Kwartiermakersgroep Physical Literacy, 2018). Deze elementen samen dragen bij aan een vergrote kans op een leven lang bewegen (Whitehead, 2019). Het is goed om te noemen dat dit concept ontstaan is vanuit de gedachte dat betekenisvolle relaties voorop staan in het leren en ontwikkelen van beweegvaardigheden. Dus niet fysieke/motorische ontwikkeling, maar betekenisvol bewegen.

Pedagogisch sportklimaat

Betekenisvol bewegen is ook het uitgangspunt van een pedagogisch sportklimaat. Opvoeden in en door sport. Voor het vergroten van beweegplezier en beweegvaardigheid is een verantwoorde didactische en pedagogische begeleiding onmisbaar (Schipper-van Veldhoven, 2016). De begeleiding richt zich op het creëren van een leeromgeving waarbij er een (beweeg)aanbod is die passend en flexibel is voor alle kleuters; waarbij (beweeg)plezier voorop staat; waarbij er een goede relatie is tussen begeleider en kleuter; en waarbij de kleuters zich veilig voelen (Schipper-van Veldhoven, 2018). Binnen een pedagogisch sportklimaat ligt de focus op vier pilaren die aandacht behoeven om de beste leeromgeving te creëren: een ontwikkelingsgericht-, motivatie-, zorgzaam- en veilig sportklimaat. Dit noemen we het *Pedagogisch Sportkompas* (Bronkhorst et al., 2021). Het gaat dus niet alleen om de inhoud

(het beweegaanbod) van een interventie, maar ook om de wijze waarop deze inhoud gebracht wordt.

Pedagogisch kompas

www.pedagogischsportkompas.nl

Methode

Om te achterhalen welke aspecten van pedagogisch en didactisch handelen professionals van belang achten in het beweegaanbod voor kleuters, zijn individuele interviews afgenomen bij zeven buurtsportcoaches die beweegprogramma's voor kleuters uitvoeren. De (semi-gestructureerde) interviews zijn afgenomen aan de hand van een aantal brede onderwerpen (o.a. belangrijke randvoorwaarden voor een programma, betrokkenheid, didactiek en pedagogiek). Alle buurtsportcoaches geven les aan kleuters of hadden recente ervaring hiermee. Daarnaast begeleiden ze als buurtsportcoach of als clubkadercoach vaak ook groepsleerkrachten tijdens de gymles of vrijwilligers op een vereniging. De interviews zijn opgenomen en samenvattend uitgeschreven en geanalyseerd.

Resultaten

Plezier centraal

Alle buurtsportcoaches benadrukken dat het plezier in bewegen essentieel is bij kleuters, "plezier is de basis voor bewegen, als ik zie dat ze er geen plezier aan beleven, dan is mijn les niet geslaagd". Het gaat vooral om het "vroeg starten en enthousiasme voor

bewegen aanwakkeren. Ze kunnen dan later wel een sport kiezen". Het plezier in bewegen kan worden verhoogd, zo geven zij aan, door bijvoorbeeld de fantasie aan te spreken, door het bewegen in te bedden in riddergevechten of draken sloten. Belangrijk hierbij is dat niet elke les anders hoeft te zijn voor kleuters om er plezier aan te beleven. Volgens de buurtsportcoaches moet je enthousiasme uitstralen en moeten de lessen of trainingen uitnodigen om te bewegen: "enthousiasme is het allerbelangrijkst en dat je een arrangement kunt neerzetten dat uitnodigt voor bewegen. Dat kan je van nature of je leert het".

Veilige omgeving

Daarnaast moeten de kleuters zich volgens de buurtsportcoaches veilig voelen, "als ze zich niet veilig voelen zullen ze zich ook niet zo snel ontwikkelen". Kleuters hebben veel structuur en duidelijkheid nodig, "hiermee creëer je een veilige setting". Duidelijke regels, voor de kleuters en voor de ouders, dragen bij aan deze veilige setting: "Het is belangrijk dat je ook aan de ouders kan laten zien hoe jij omgaat met regels en wat je visie is. Als beginner of vrijwilliger is het best spannend om daarin stelling te nemen. Daarom is het zo belangrijk

dat professionals het aanbod verzorgen of dat vrijwilligers goed begeleid worden." 'Veiligheid' wordt echter wel verschillend geïnterpreteerd. De ene buurtsportcoach ziet het als een omgeving waarin weinig ongelukken kunnen gebeuren (fysieke veiligheid), terwijl een andere buurtsportcoach het ziet als een goede relatie met het kind en de vrijheid om te kiezen wat bij hen past.

Bewegingsthema's

De doelen van de kleuterlessen of -trainingen, ongeacht de context (het bewegingsonderwijs, de kinderopvang of vereniging), zijn volgens de buurtsportcoaches niet gericht op het aanleren van een vaste sportvorm, maar vooral gericht op bewegingsthema's (o.a. klimmen, balanceren, mikken en tikspelen). Deze bewegingsthema's komen volgens de buurtsportcoaches met regelmaat uit methodes zoals *Bewegingsonderwijs in het speellokaal* (red: Hazelebach et al., 2001) of uit *de Basislessen bewegingsonderwijs* (red: Van Gelder, Stroes, & Goedhart, 2015). De buurtsportcoaches geven aan dat deze lessen vaak wel wat worden aangepast in naschoolse programma's. Door de trainers worden er soms

fantasiethema's aan toegevoegd of het aanbod omgebogen richting sport specifieke activiteiten. Niet iedereen haalt zijn inspiratie uit een methode. Bij één buurtsportcoach zijn de lessen opgebouwd aan de hand van voorbeeldlessen die door eigen ervaring goed werken bij kleuters. Wel zie je dat ook deze lessen thema's bevatten die overeen komen met de bewegingsthema's die ze vanuit de sportopleiding hebben meegekregen. Bij een andere buurtsportcoach wordt inspiratie van social media gehaald zoals Facebook en Instagram. Daarmee is de inhoud niet meer beperkt tot nationale methodes. De buurtsportcoaches zijn relatief onbekend met speciale methodes voor kleuters, die ook te vinden zijn op www.allesoversport.nl.

Alles over sport

www.allesoversport.nl

Differentiatie en variatie

Naast plezier, veiligheid en het werken met bewegingsthema's wordt differentiatie ook als belangrijk onderdeel van goed beweegaanbod voor kleuters genoemd. Je hebt vaak kinderen met verschillende beweegniveaus. Daardoor is het volgens de buurtsportcoaches een extra uitdaging om de inhoud van de les of de training aan te laten sluiten bij het niveau van elk kind: "de kinderen die veel buitenspelen zijn een stuk vaardiger, daar moet wel rekening mee worden gehouden. Dat staat niet altijd in zo'n map". Volgens de buurtsportcoaches moet je in alle activiteiten differentiatie aanbrengen en afwisseling is belangrijk. Dit betekent niet dat elke les wat anders moet worden gedaan, "het is juist goed om lessen meerdere keren te laten terugkomen zodat ze de les beter begrijpen".

Conclusies en aanbevelingen

Het aanbieden van beweegactiviteiten aan kleuters is geen makkelijke taak. Uit interviews met buurtsportcoaches

blijkt dat er vooral heel veel praktijk-expertise aanwezig is. Het beweegaanbod wat ze aanbieden baseren ze op lessen die uit het bewegingsonderwijs komen. Ze hebben oog voor het begeleidende aspect bij kleuters en geven aan een plezierig en veilig sportklimaat heel belangrijk te vinden. Vanuit de praktijk van de buurtsportcoach komen vijf aanbevelingen naar voren voor pedagogische-didactische begeleiding van de kleutersport:

1. bied ruimte voor fantasie;
2. stel het plezier van het kind centraal en creëer een veilige setting;
3. wees vriendelijk maar ook duidelijk;
4. haal inspiratie uit methodes maar wees ook zelf ontwerper;
5. zorg dat het lukt en ieder kind een succeservaring heeft (voor iedere activiteit altijd iets makkelijker én moeilijker voorbereiden).

De aspecten die de geïnterviewden benoemen, komen grotendeels overeen met de elementen uit het *Pedagogisch Sportkompas*. Opvallend is dat in het zorgzame klimaat – oog hebben voor de achtergrond van kleuters – nauwelijks naar voren komt uit de interviews. Wie zijn deze kleuters, ken je deze kleuters (uit wat voor gezinnen komen ze; wel of geen moeilijk gedrag; wel of (nog) geen oog voor anderen etc.)? Een pedagogisch sportklimaat zet ‘het kind centraal’, hetgeen betekent dat goed lesgeven een combinatie is van goede beweegarrangementen neerzetten en oprechte interesse hebben in de kinderen die je lesgeeft.

Met het oog op de verschuiving van een vooral uitvoerende rol van de buurtsportcoach naar een registrerende en verbindende rol, en/of mogelijke begeleider van vrijwilligers op de club is het van belang dat buurtsportcoaches expliciete kennis hebben van het creëren van een pedagogisch sportklimaat. Uit de interviews kwam naar voren dat volgens de buurtsportcoach, het de vrijwilliger vaak niet aan inhoud van lessen of trainingen ontbreekt maar meer begeleiding nodig is op het ‘hoe’. Dit begeleiden van het ‘hoe’ vraagt ook om gerichte scholing van buurtsportcoaches zelf over wat een

pedagogisch sportklimaat is en hoe dit wordt vormgegeven.

Als we deze kennis verder gericht willen overdragen op vrijwilligers in de sportclub vraagt dit om specifieke aandacht voor jeugdsport in zijn geheel:

- Professionaliseer de jeugdsport met vaste verenigingsondersteuning. Een incidentele scholing maakt niet dat het klimaat direct zorgzaam, leerzaam, ontwikkelingsgericht en motiverend is. Het vraagt een lange adem om tot verantwoord kleuter-aanbod te komen.
- Overtuig sportverenigingen van het nut van een breed en gevarieerd programma voor kleuters in plaats van een snelle specialisatie richting een sport. Investeer in trainers die ontwerpend leren lesgeven in een brede ontwikkelingsopvatting.
- Plezier lijkt een container begrip voor buurtsportcoaches: vertaal in gesprekken plezier naar ‘plezierig bewegen’ en zoom in op diverse elementen die hier ten grondslag aan liggen. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld het *Pedagogisch Sportkompas*. ●

Bronnen

Scan de QR-code naar de bronnen

<https://bit.ly/3CKQMQL>

Contact

j.w.de.greeff@windesheim.nl
gw.walinga@windesheim.nl
n.schippervanveldhoven@windesheim.nl

Marck de Greeff is verbonden als docent en onderzoeker aan Hogeschool Windesheim (Lectoraat Sportpedagogiek; domein Bewegen en Educatie)

Wytse Walinga is verbonden als speldocent en onderzoeker aan Hogeschool Windesheim (Lectoraat School, Sport en Bewegen; domein Bewegen en Educatie; Calo)

Nicolette Schipper-van Veldhoven is verbonden als lector aan Hogeschool Windesheim (Lectoraat Sportpedagogiek; domein Bewegen en Educatie). Zij is tevens strategisch adviseur Jeugdsport bij NOC*NSF.

Foto's

Anita Riemersma

Kernwoorden

kleuters, bewegen, buurtsportcoach, sportverenigingen